

OSMANLI MATBUAT KAPİTALİZMİ VE MİLLİYETÇİLİK (1913-1914)

İ. ARDA ODABAŞI

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10
34134 Eminönü/İstanbul
Tel: (0212) 522 02 02 - Faks: (0212) 513 54 00
www.tarihvakfi.org.tr - tarihvakfi@tarihvakfi.org.tr
© Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2021

Yayıma Hazırlayan
Y. Doğan Çetinkaya

Editöryel Okuma
H. Burçin Kimmet

Kitap Uygulama
Aşkın Yücel Seçkin

Kapak Tasarımı
Haluk Tuncay

Baskı
Karmat Ambalaj ve Geri Dönüşüm San. Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No:234
Topkapı - Zeytinburnu - İSTANBUL Tel:+902125658097 Fax:+90212612639

Yayıncı Sertifika Numarası: 45602
Matbaa Sertifika Numarası: 44718

Birinci Basım: Ekim 2021

ISBN 978-975-333-389-4

Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10
34134 Eminönü/İstanbul
Tel: (0212) 522 02 02 - Faks: (0212) 513 54 00
www.tarihvakfi.org.tr - tarihvakfi@tarihvakfi.org.tr
© Tarih Vakfi Yurt Yayınları, 2021

Yayıma Hazırlayan

Y. Doğan Çetinkaya

Editöryel Okuma

H. Burçin Kimmet

Kitap Uygulama

Aşkın Yücel Seçkin

Kapak Tasarımı

Haluk Tuncay

Baskı

Karmat Ambalaj ve Geri Dönüşüm San. Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No:234
Topkapı - Zeytinburnu - İSTANBUL Tel:+902125658097 Fax:+90212612639

Yayıncı Sertifika Numarası: 45602

Matbaa Sertifika Numarası: 44718

Birinci Basım: Ekim 2021

ISBN 978-975-333-389-4

OSMANLI MATBUAT KAPİTALİZMİ
VE MİLLİYETÇİLİK
(1913-1914)

İ. ARDA ODABAŞI

TARİH VAKFI YURT YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I) Matbuat Kapitalizmi, Milliyetçilik ve Medya Sistemi	1
II) 1908 Basın Devrimi ve Erken II. Meşrutiyet Matbuatı (1908-1912)	14
BİRİNCİ BÖLÜM: SAVAŞ, BOYKOT VE MEDYALAR	37
I) Yeni Bir Dönüm Noktası: Balkan Savaşları ve Boykotajı (1912-1914)	37
II) 1913-1914 Matbuatı ve Osmanlı Matbuat Kapitalizmi	52
Savaş, Matbuat ve Görsellik	52
Dergi Patlaması	66
Dergi Patlamasının Nedenleri, Koşulları ve Failleri/Aktörleri	89
Arz / Üretim: Genç Yazarlar, Muhacir Kalemler ve Yayıncı Kitapçılar	90
İlk Dokunuş	126
Talep / Tüketim: Göç ve Artan Nüfus	138
Görsellik ve Seyir	140
Standart Dil	151
İçerik: İntikam, Milliyetçilik, Popülarite	158
Format: Mecmua	169
Hedef Kitle: Çocuk, Kadın ve Diğerleri	174
Siyasi İktidar	180
Boykot ve Matbuat	183
Reklam ve Reklamcılık	191
Rekabet	209
Promosyon	215

İKİNCİ BÖLÜM: İKİ POLEMİK	225
I) Birinci Polemik: <i>Çocuk Dünyası</i> - Çocuk Duygusu	225
<i>Çocuk Dünyası</i>	226
Çocuk Duygusu	239
Polemiğin Hikâyesinde	
Matbuat Kapitalizminin Görünümleri	246
II) İkinci Polemik: <i>Hanımlar Âlemi – Kadınlar Âlemi</i>	326
1914: Yeni Yönelimler	326
Polemiğin Hikâyesinde	
Matbuat Kapitalizminin Görünümleri	328
Kadın Dergileri, Müstehcen Kartpostallar, Şuh Görseller, Matbu Erotizm	355
III) Büyük Felaket:	
Dergi Patlamasının ve Bir Dönemin Sonu	363
Matbuatın Yaprak Dökümü	363
Polemikçi Dergilerin Sonu	369
Bir Dönem Sonlanırken Atılan Tohumlar	372
SONUÇ	377
KAYNAKÇA	385

İKİNCİ BÖLÜM: İKİ POLEMİK	225
I) Birinci Polemik: <i>Çocuk Dünyası</i> - Çocuk Duygusu	225
<i>Çocuk Dünyası</i>	226
Çocuk Duygusu	239
Polemiğin Hikâyesinde	
Matbuat Kapitalizminin Görünümleri	246
II) İkinci Polemik: <i>Hanımlar Âlemi – Kadınlar Âlemi</i>	326
1914: Yeni Yönelimler	326
Polemiğin Hikâyesinde	
Matbuat Kapitalizminin Görünümleri	328
Kadın Dergileri, Müstehcen Kartpostallar, Şuh Görseller, Matbu Erotizm	355
III) Büyük Felaket:	
Dergi Patlamasının ve Bir Dönemin Sonu	363
Matbuatın Yaprak Dökümü	363
Polemikçi Dergilerin Sonu	369
Bir Dönem Sonlanırken Atılan Tohumlar	372
SONUÇ	377
KAYNAKÇA	385

Balkan Savaşları'yla birlikte Türk milliyetçiliğinin kitleselleşme yoluna girmesi, kapitalist yayıncılığın desteğini alması sayesinde mümkün olabilmiştir. 1913-1914 senelerinde gerek Osmanlı medya sisteminin dönüşümü gerekse Türkçülüğün yükselişi, Balkan Savaşları ve 1913-1914 Boykotu'nun statükoyu sarstığı koşullarda matbuat kapitalizmi ile Türkçülüğün etkileşiminin sonucudur. Bu zaman diliminde payitahta gözlenen matbu canlanma, ifadesini en başta bir dergi patlamasında bulur. Milliyetçi tonlar da içeren dergi furyası, Osmanlı matbuat kapitalizminin yeni atağını ve artık "Türk matbuat kapitalizmi" yoluna girişini temsil eder. Milliyetçiliğın yükselişi bir yönüyle, kendileri milliyetçi ve hatta Türk olsun veya olmasın, kâr amacı güden

yayıncıların dahliyle ilgilidir. "Kitaphane/kütüphane" olarak anılan bu yayıncı kitapçılardan başka, genç yazarlar, matbuat emekçileri ve seyirci okurlar da sürecin dinamik unsurları olarak göze çarpar. Kapitalist yayıncılığın geliştiğı koşullarda görsellik, promosyon ve reklam gibi araçlar öne çıkarken piyasadaki rekabet, ifadesini giderek şiddetlenen polemiklerde bulur. Kökeninde ticari çıkar ve rekabet yatan polemikler siyasi ve ideolojik kisvelere bürünür, ulvi ideallerle perdelenir. Gazete, dergi, yıllık gibi süreli yayınların, her formda kitabın, panorama, albüm, fihrist, katalog, broşür, fotoğraf, kart, kartpostal, el ve duvar ilanı, afiş gibi matbu türlerin, dönemin yeni kitle iletişim aracı sinemanın toplamından müteşekkil "medya sistemi", mücadelenin ve dönüşümün arenası olur.

TARİH VAKFI

www.tarihvakfi.org.tr

